

Osnovna šola KIDRIČEVO
s podružnico Lovrenc na Dravskem polju
in enoto Vrtec Kidričevo

Po poteh škrate Šumarja

Turizem

Raziskovalna naloga

Avtorice naloge: Jana Aubelj, 8. a

Neja Kupčič, 8. b

Kaja Muršec, 8. a

Mentorica: Klavdija Murko, prof. geo. in zgo.,

Somentorica: Aleksandra Vidovič, prof. lik. ped

Kidričevo, 2018

ZAHVALA:

Za vse usmerjanje in nasvete pri izdelavi naloge se zahvaljujemo ge. učiteljici Klavdiji Murko in ge. učiteljici Aleksandri Vidovič. Iskrena hvala tudi ge. učiteljici Polonci Mrzel Kopusar za lektoriranje naloge. Zahvaljujemo se tudi Zgodovinskemu društvu Kidričevo za podporo pri nastajanju projekta.

POVZETEK

V evropskem letu kulturne dediščine 2018 smo mlade raziskovalke pripravile idejni turistični program, ki temelji na spoznavanju kulturne dediščine domačega kraja Kidričevo.

Kulturno-turistična pot z naslovom Po poteh škrata Šumarja je predvidena v okviru enodnevnega dogodka, na katerem se po njej sprehodijo mlajši učenci. Preko iskanja stopinj škrata Šumarja, reševanja raznih nalog ter ustvarjanja v delavnicah, bodo lahko na zanimiv in razumljiv način spoznavali preteklost kraja ter njegovo nepremično kulturno dediščino. Na poti bodo izvedeli veliko novega, na koncu pa pri dvorcu Sternthal rajali skupaj s škratom Šumarjem.

Ključne besede: Kidričevo, kulturno-turistična pot, nepremična kulturna dediščina

ABSTRACT

In the European Year of Cultural Heritage 2018, we, a group of young researchers, prepared a concept of a touristic programme based on the recognition of the cultural heritage of our home town Kidričevo.

The cultural - touristic trail entitled as "On the paths of the forest gnome Šumar" is meant to be used for a one-day event, where younger pupils walk on it. Through searching for footprints of gnome Šumar, solving various tasks and creating in workshops, they will be able to learn about the past of Kidričevo as well as its immovable cultural heritage in an interesting and understandable way. On the way, they will also learn a lot of new things, and finally, at the castle of Sternthal, they will dance with gnome Šumar.

Keywords: Kidričevo, cultural - touristic trail, immovable cultural heritage

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	6
1.1 Cilji naloge in namen	6
1.2 Raziskovane hipoteze.....	6
1.3 Raziskovalne metode	7
2. TEORETIČNI DEL.....	8
2.1 Kulturna dediščina	8
2.2 Kulturni turizem.....	9
2.3 Zgodovina Kidričevega	9
2.4 Nepremična kulturna dediščina Kidričevega	11
3. RAZISKOVALNI DEL.....	16
3.1 Analiza anketnega vprašalnika	16
4. PREDSTAVITEV PROGRAMA PO POTEH ŠKRATA ŠUMARJA.....	19
4.1 Izhodišče zgodbe.....	19
4.2 Predstavitev programa.....	19
4.3 Organizacija programa	20
4.4 Časovnica.....	20
4.5 Predstavitev po postajah	21
4.6 Promocija in trženje.....	26
4.7 Finančni načrt.....	26
5. ZAKLJUČEK	27
6. VIRI IN LITERATURA.....	28
7. PRILOGE.....	30

KAZALO TABEL

Tabela 1: Všečnost ponujenih dejavnosti na turistično-kulturni poti.....	18
Tabela 2: Postaja 1.....	22
Tabela 3: Postaja 2.....	23
Tabela 4: Postaja 3.....	24
Tabela 5: Postaja 4.....	24
Tabela 6: Postaja 5.....	25
Tabela 7: Postaja 6.....	25

KAZALO SLIK

Slika 1: Odnosi do dediščine= odnosi do preteklosti.....	8
Slika 2: Gojenje ovc v Strnišču leta 1917.....	9
Slika 3: Razglednica dvorca Sternthal 1917-1918.....	10
Slika 4: Prikaz iz Registra nepremične kulturne dediščine za naselje Kidričevo.....	11
Slika 5: Kidričevo na razglednici iz leta 1962.....	12
Slika 6: Pogled na najstarejši del tovarne, na skladišče in drobilnico boksita.....	12
Slika 7: Dvorec Sternthal na razglednici iz leta 1917.....	13
Slika 8: Upravna stavba podjetja Talum danes.....	13
Slika 9: Stavba industrijsko naselje 1.....	14
Slika 10: Ruska kapelica pri pokopališču.....	15
Slika 11: Poznavanje stavb ali spomenikov v Kidričevem, ki so bili v preteklosti pomembne za kraj.....	16
Slika 12: Želja po poznavanju preteklosti kraja Kidričevo, njegovih pomembnih zgradb in spomenikov.....	16
Slika 13: Poznavanje dogodka ali prireditve, kjer bi izvedeli več o tem, kar se je nekoč dogajalo v Kidričevem.....	17
Slika 14: Želja spoznati škrata Šumarja.....	17
Slika 15: Mnenje o tem, da bi jih po kulturno-turistični poti vodile starejše učenke – animatorke.....	17
Slika 16: Udeležba na dogodku.....	18
Slika 17: Razprostrani gozdovi ob naselju Kidričevo.....	19
Slika 18: Le kam se je skrila škrata Šumar?.....	20
Slika 19: Kulturno-turistična pot Po poteh škrata Šumarja s številkami postaj.....	21
Slika 20: Preizkusile smo se v reševanju križanke.....	23
Slika 21: Pred naseljem blokov.....	24
Slika 22: Ob dvorcu Sternthal, kjer se nam bo pridružil škrat Šumar.....	26

1. UVOD

Naša dediščina: kjer preteklost sreča prihodnost, se glasi slogan evropskega leta kulturne dediščine 2018, v katerem si tudi osnovnošolci prizadevamo najti načine, da bi poudarili njen pomen in jo v čim večji meri ohranili.

Kamenček k mozaiku o ohranjanju kulturne dediščine domačega kraja smo mlade raziskovalke dodale v okviru novega turističnega programa, s pomočjo katerega smo želele kulturno dediščino kraja približati mlajšim učencem.

V okviru raziskovanja smo se najprej same seznanile z zgodovino in kulturno dediščino našega kraja. Ugotovile smo tudi, da živimo v kraju, ki je prvotno zgrajeno industrijsko naselje in si zato tudi zasluži pozornost z vidika vrednotenja arhitekturne in industrijske dediščine. Zato smo se odločile, da bomo v turistično pot vključile nepremično kulturno dediščino kraja in jo skozi zgodbo v turizmu približale mladim.

Ker imajo otroci radi pravljичne junake, vile, škrate smo izoblikovale svojo lokalno zgodbo o škrtu Šumarju. Otroci bi ga preko njegovih stopinj iskali po kulturno-turistični poti, hkrati pa spoznavali preteklost kraja ter njegovo nepremično kulturo dediščino.

V prvem delu raziskovalne naloge bomo predstavile pojem kulturna dediščina in kulturni turizem, sledi poglavje o nastanku naselja Kidričevo in njegovi nepremični kulturni dediščini. V raziskovalnem delu je predstavljena analiza anketnega vprašalnika o zanimanju mlajših učencev naše OŠ za naš nov turistični program, v zadnjem delu naloge pa je le-ta še predstavljen.

1.1 Cilji naloge in namen

V raziskovalni nalogi želimo:

- predstaviti pojma kulturni turizem in kulturna dediščina;
- opisati razvoj naselja Kidričevo;
- predstaviti nepremično kulturno dediščino naselja Kidričevo;
- izoblikovati zgodbo v turizmu, ki se nanaša na domač kraj;
- razviti turistični program za mlade.

1.2 Raziskovane hipoteze

Predpostavljamo, da:

- si anketirani mlajši učenci želijo spoznati preteklost kraja Kidričevo, njegove pomembne stavbe in spomenike;
- bi se anketirani mlajši učenci želeli udeležiti enodnevnega dogodka z imenom Po poteh škrata Šumarja;
- se zdijo dejavnosti v okviru dogodka Po poti škrata Šumarja anketiranim učencem zanimive.

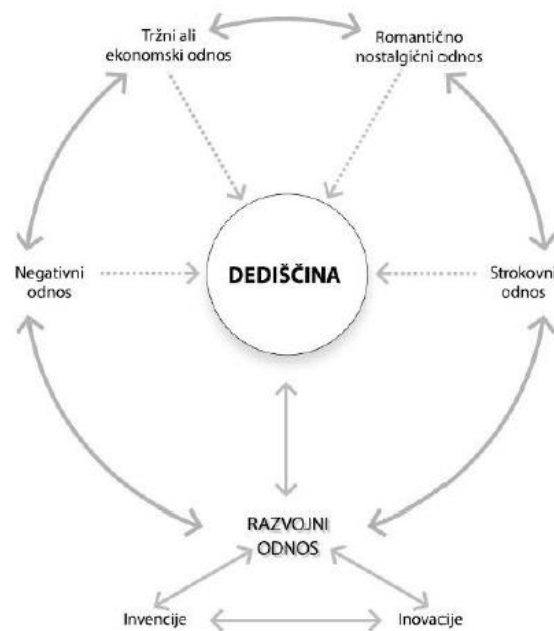
1.3 Raziskovalne metode

V raziskovalni nalogi smo v teoretičnem delu uporabili deskriptivno in komparativno metodo, v raziskovalnem pa metodo kompilacije in anketiranja. V okviru raziskovanja smo pri pripravi zgodbe uporabile metodo zbiranja idej (brainstorming), pri analizi anketnih vprašalnikov pa metodo zbiranja in obdelovanja podatkov.

2. TEORETIČNI DEL

2.1 Kulturna dediščina

Kulturna dediščina zaokrožuje katerokoli kulturno izražanje, ki je preneseno iz preteklosti in podedovano s strani sodobne družbe. Ta se lahko kaže v materialnih oblikah, npr. stavbe, predmeti ali pa kot najpogosteje v nematerialnih oblikah, kot so tradicije, znanje, način življenja, šege in navade (Grafenauer, 2009).

Slika 1: Odnosi do dediščine= odnosi do preteklosti
Vir: Gačnik, 2013

Zakon o naravni in kulturni dediščini opredeljuje, da so naravna in kulturna dediščina območja in posamezni deli narave, ki imajo za Republiko Slovenijo ali za njeno ožje območje kulturno, znanstveno, zgodovinsko ali estetsko vrednost.

Kulturna dediščina so viri in dokazi človeške zgodovine in kulture ne glede na njihov izvor, razvoj in ohranjenost (snovna, materialna dediščina) ter s tem povezane kulturne dobrine (nesnovna, nematerialna dediščina). Zaradi njihove kulturne, znanstvene in splošno človeške vrednosti sta varstvo in ohranjanje kulturne dediščine v državnem interesu. Osnovna kulturna funkcija kulturne dediščine je njeno neposredno vključevanje v prostor in aktivno življenje v njem predvsem na področju kulturne istovetnosti. ZVKD-1 loči: arheološko dediščino, kulturno krajino, nepremični kulturni spomenik, območja naselitve, nepremično dediščino, registrirano nepremično dediščino, spomeniško območje ter varstveno in vplivno območje (Halb, 2013).

2.2 Kulturni turizem

V Strategiji razvoja kulturnega turizma v Sloveniji 2012–2016 sta bili med strateškimi cilji izpostavljena raziskovanje kulturnega turizma in dvig prepoznavnosti Slovenije kot kulturne turistične destinacije. Strategija poudarja elemente kulturne dediščine kot našo ključno prednost, njeno slabo vključevanje v turistično ponudbo pa kot eno ključnih slabosti (Strategija, 2012).

Kulturni turizem je vrsta turizma, ki pomembno spodbuja skrb, obnovo in promocijo kulturne dediščine. Kulturni turizem vključuje kulturne spomenike in spomeniška območja, osredotoča se na nepremično, premično in nesnovno dediščino ter kulturno krajino izbranih turističnih destinacij z namenom spoznavanja in avtentičnega doživetja kulturne dediščine skupnosti. Obenem pa je dediščina tudi ena od pglavitnih vsebin kulturnega turizma (Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2015).

Po ocenah UNESCO in UNWTO (The World Tourism Organization) bo kulturni turizem do leta 2020 doživel veliko gospodarsko rast, največjo med vsemi zvrstmi turizma. Ta naj bi znašala kar 15 %, medtem ko se predvideva povprečna 4-odstotna rast v celotnem turizmu na svetu (Tourism 2020 Vision Europe, 2020).

2.3 Zgodovina Kidričevega

Zgodovina Kidričevega je zgodovina mladega naselja. Prve podatke o kraju lahko zasledimo v drugi polovici 19. stoletja. Naselje poljskih delavcev in grajskih stanovalcev se je zgradilo ob gradiču, ki ga je okoli leta 1870 severno od železniške proge dal sezidati grof Schondorf. Sprva je zaselek dobil ime po graščinskih hlevih z ovni – Starstall (ovčji hlev), kakor je hleve imenoval nemški gospodar. Kasneje se je zanj izoblikovalo ime Sterntal ali Sternthal, kat ga različno pišejo zgodovinski viri. Novonastalo naselje Strnišče na Dravskem polju je štelo 60 prebivalcev (Kolar, 2007).

Slika 2: Gojenje ovc v Strnišču leta 1917
Vir: Zbornik Občine Kidričevo, 1996

Sterntalsko posestvo z gradom je leta 1896 kupil Franc pl. Hellin s Ptuja. Ob železniški progi Ptuj–Pragersko je bil del starega naselja Strnišče in leta 1912 je bila zgrajena železnika postaja Strnišče (Mavrič, 2003).

Med prvo svetovno vojno so bile blizu graščine zgrajene rezervne bolnišnice in taborišče za vojne ujetnike. Prvo taborišče so zgradile avstrijske vojne oblasti za ruske in italijanske vojne ujetnike. Leta 1915 je naselje štelo 295 barak, ki so lahko sprejele 14.000 ljudi. Poleg bolnišnic so bile tukaj tudi barake z laboratoriji, zobozdravstvenimi ordinacijami, kuhinjo, oficirsko menzo, pralnico in drugo. V sklopu taborišča so bile tudi pekarna in klavnica ter številne obrtne delavnice, kot so krojaška, čevljarška, mizarska in kovaška (Kolar, 2007).

Slika 3: Razglednica dvorca Sternthal 1917–1918
Vir: Dvorec Sternthal, 2014

Po končani vojni je avstrijska vojaška uprava Strnišče zapustila, Hellin pa je leta 1919 posest z gradom prodal ptujskemu trgovcu Francu Čučku. Ob okupaciji leta 1941 je imelo v strniškem gradu sedež nemško vojaško poveljstvo. Skupaj z gradnjo tovarne se je razvijalo tudi naselje. Največ zgradb novega naselja v Strnišču je zrastle v letih od 1947 do 1954 na ozemlju vojaških bolnišnic iz prve svetovne vojne, in sicer 14 blokov in dvajseterčkov s 400 stanovanji. Zasnova naselja je spominjala na industrijska naselja v Sovjetski zvezi (Mavrič, 2003).

V Kidričevem gre za prvo realizacijo industrijskega mesta v Sloveniji. Naselje so začeli graditi, takrat ko je bila gradnja tovarne pri koncu. Najprej je bilo predvideno, da bo naselje manjše, saj naj bi glavnina delavcev živela na Ptuju. Zasnova naselja Kidričevo, kot jo poznamo danes, izhaja iz povojnega časa, natančneje leta 1949, ko so se v nove bloke, narejene po načrtih arhitekta Danila Fürsta, vselili novi stanovalci, delavci Tovarne glinice in aluminija Boris Kidrič (Zbornik občine Kidričevo, 2010).

Tovarna Talum, do leta 1992 imenovana Tovarna glinice in aluminija Kidričevo, je v svojem okolju svojstven pojav, pomemben na gospodarskem, socialnem in tudi kulturnem področju. Pričujoči prispevek se posveča zgolj enemu, a pomembnemu segmentu kulturne dejavnosti v tovarni, njeni likovni zbirki, a moramo ob tem vsaj opozoriti na širši kulturnozgodovinski pomen tovarniškega kompleksa. Gradnja tovarniških poslopij in stanovanjskega naselja ob tovarni je primer skrbno zastavljenega socialističnega urbanističnega načrta, ki pa ni bil do konca izveden (Prav tam, 2010).

Tovarniški kompleks, ki so ga zgradili Nemci med drugo svetovno vojno, dokončan pa je bil leta 1954, sodi med urbanistično in arhitekturno najbolj kakovostne industrijske objekte v Sloveniji, še zlasti se odlikuje upravna stavba. Vodstvo tovarne je vsa leta podpiralo različne kulturne dejavnosti (Mavrič, 2003).

2.4 Nepremična kulturna dediščina Kidričevega

Da bi ugotovili, katere kulturne znamenitosti našega kraja so del registra nepremične kulturne dediščine, smo si ogledali register na spletu. Register dediščine (RKD) je uradna zbirka podatkov o nepremični kulturni dediščini na območju Republike Slovenije. V register nepremične kulturne dediščine se vpisuje vsa nepremično kulturno dediščino ne glede na vrsto, tip, obseg, lastništvo ali varstveni status enote.

Slika 4: Prikaz iz Registra nepremične kulturne dediščine za naselje Kidričevo
Vir: RDK, 2017

Naselje Kidričevo

Bili smo presenečeni, ko smo ugotovili, da je celotno naselje Kidričevo registrirano kot naselbinska dediščina. Prvi načrt urbanistične zasnove naselja ob tovarni je namreč med letoma 1946–1947 zasnoval Danilo Fuerst. Urbanistični koncept je kvaliteten in izjemen zaradi kompozicijske zasnove med grajeno strukturo in obdajajočim jo prostorom (RDK, 2017).

Arhitektura industrijskega Kidričevega je kulturna in naravna dediščina, predvsem njegova stanovanjska poslopja in upravna zgradba Tovarne glinice in aluminija oziroma današnjega Taluma je simbol industrijske arhitekture in vzročni primer stavbne dediščine na Slovenskem.

Slika 5: Kidričevo na razglednici iz leta 1962
Vir: Kamra, 2017

Črno-bela fotografija prikazuje stanovanjsko naselje v Kidričevem, ki so ga začeli graditi kot naselje za zaposlene v Tovarni glinice in aluminija leta 1947. Gradili so na ozemlju nekdanjih vojaških bolnišnic iz 1. sv. vojne v Strnišču, načrte je pripravil arhitekt Edo Ravnikar. Do leta 1954 je tako zraslo naselje z več kot 400 stanovanji, ki so ga leta 1953 po narodnem heroju Borisu Kidriču preimenovali v Kidričevo (Kamra, 2017).

Skladišče boksita

Naslednji objekt iz registra je objekt skladišča boksita. Značilna industrijska hala za skladiščenje ima vzdolž celotne stavbe nadstrešek naslonjen na pilastre. Skelet je armiranobetonski, površine med konstrukcijo zastekljene ter zazidane z opečnimi zidaki. Vhodni del je dvignjen zaradi lažjega razkladanja (RDK, 2017).

Slika 6: Pogled na najstarejši del tovarne, na skladišče in drobilnico boksita
Vir: Fakulteta za arhitekturo, Univerza v Ljubljani, 2006

Dvorec Sterhntall

V registru je tudi Dvorec Sternthall, njegovo gospodarsko poslopje, drevored in marof kot skupina objektov. Nadstropna stavba s tlorisom v L in slikovito zalomljenimi strehami, zgrajena 1870 za grofa Schoendorfa na osnovi marofa iz 1830 grofa Antona Schoenfelda. Deloma so ohranjena tri gospodarska poslopja. Z obeh strani je ob cesti urejen lipov drevored (RDK, 2017).

Slika 7: Dvorec Sternthall na razglednici iz leta 1917 (Zgodovinsko društvo Kidričevo, 2017)

Upravna stavba podjetja Talum

Upravna zgradba Taluma je delo arhitekta Danila Fürsta iz leta 1954. Prenova temelji na izhodiščih, da je zgradba sama po sebi in kot sestavni del industrijskega kompleksa kvaliteten spomenik povojne arhitekture in jo je vredno ohranjati. Skladno z duhom časa, v katerem je nastala, predstavlja monumentalni vhod v tovarno. Ena od značilnosti obstoječe zgradbe so bogato oblikovani stropi (Slovenska arhitektura, 2004).

Slika 8: Upravna stavba podjetja Talum danes
Vir: K. Murko, 2017

✚ Spomenik Borisu Kidriču

Na aluminijast podstavek je postavljen doprsni kip Borisa Kidriča (1912–1953), slovenskega politika, po katerem nosi kraj ime. Kip je delo akademskega kiparja Viktorja Gojkoviča. Spomenik je bil odkrit leta 1972, stoji ob glavni cesti ob vzhodnem robu Kidričevega in je bil več desetletij eden od razpoznavnih simbolov kraja. Bronasto plastiko Borisa Kidriča so neznanci ukradli v začetku leta 2011, zato je danes ohranjen le podstavek.

✚ Stavba Industrijsko naselje 1

Občina poseduje stavbo iz druge četrtine 20. stoletja z imenom Stavba Industrijsko naselje 1. Nadstropni objekt je tlorisno zasnovan v obliki črke U. Prvotno upravna stavba nemškega delovnega taborišča, po vojni do 1953 upravna stavba delovnega taborišča za obsojence. Preurejena je v stanovanja. Stavbno pohištvo je zamenjano (RDK, 2017).

Slika 9: Stavba industrijsko naselje 1
Foto: K. Murko

✚ Objekta taborišča iz druge svetovne vojne (baraka, skupina objektov)

Iz lesa zgrajena objekta nemškega delovnega taborišča iz 2. svetovne vojne sta bila namenjena za bivanje stražarjev. Strmi strehi sta kriti z opečno kritino, na eni so frčade. Razvidna je prvotna razporeditev bivalnih prostorov.

✚ Staro pokopališče

Zaščiteni so spominski objekt, vojaško pokopališče, nagrobnik in pokopališka kapela. Na opuščnem pokopališču iz 1915 je bilo med 1. svetovno vojno pokopanih 2340 vojakov različnih narodnosti, nekaj je bilo pokopanih tudi kasneje. Leta 1917 so postavili neobaročno kapelo s kakovostnim inventarjem, obdano z betonsko ograjo z dvema portaloma. Pokopališče leži južno od železniške postaje v Kidričevem ter neposredno ob cerkvi, pri ledini Preloške šume (RDK, 2017).

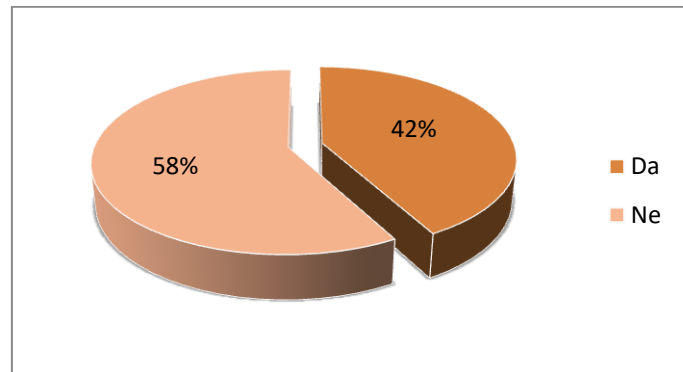

Slika 10: Ruska kapelica pri pokopališču (Kamra, 2017)

3. RAZISKOVALNI DEL

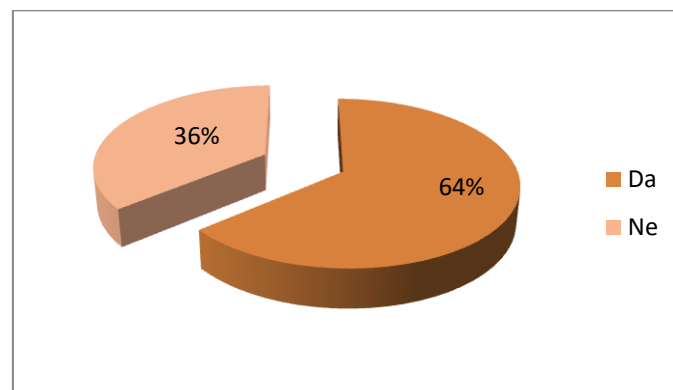
3.1 Analiza anketnega vprašalnika

Anketni vprašalnik, ki smo ga razdelile učencem tretjih in četrth razredov naše šole, je izpolnilo 50 učencev. Rezultati so predstavljeni v nadaljevanju.

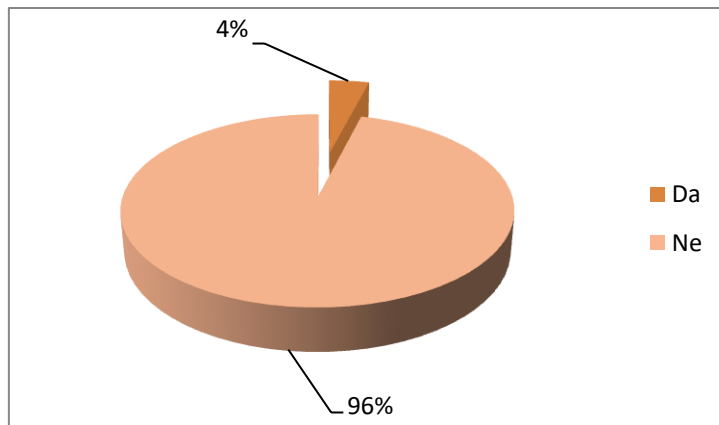
Slika 11: Poznavanje stavb ali spomenikov v Kidričevem, ki so bili v preteklosti pomembni za kraj

S pomočjo anketnega vprašalnika smo ugotovile, da 58 % vseh vprašanih ne pozna nobene stavbe ali spomenika, ki je bila v preteklosti pomemben za kraj. Tisti, ki jih poznajo so zapisali odgovore: pokopališče, cerkev, podjetje Talum, dvorec Sternthal in bolnišnica. Zaradi ne dovolj dobrega spoznavanja kulturne dediščine kraja bi bilo smiselno pripraviti kulturno-turistično pot.

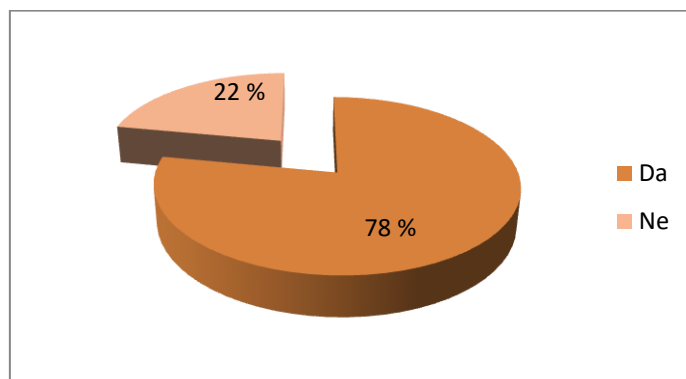
Slika 12: Želja po poznavanju preteklosti kraja Kidričevo, njegovih pomembnih zgradb in spomenikov

Preteklost kraja Kidričevo, njegove pomembne zgradbe in spomenike bi želelo spoznati 64 % vseh vprašanih.

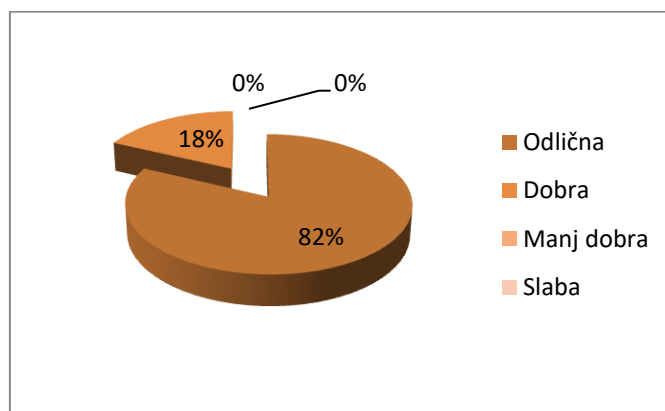
Slika 13: Poznavanje dogodka ali prireditve, kjer bi izvedeli več o tem, kar se je nekoč dogajalo v Kidričevem

Kot smo pričakovale, večina učencev ne pozna dogodka ali prireditve, kjer bi izvedeli več o dogajanju v Kidričevem. Manjši odstotek jih je zapisalo, da poznajo.

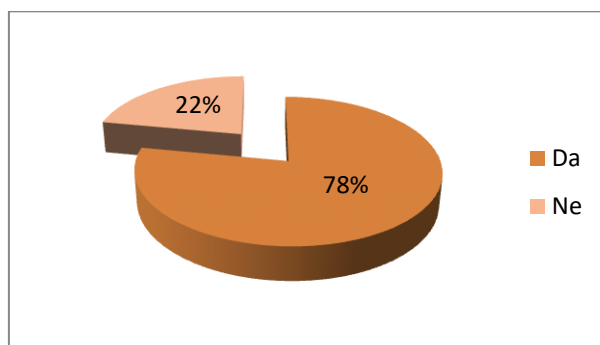
Slika 14: Želja spoznati škrata Šumarja

78 % anketiranih otrok je navedlo, da bi želeli spoznati škrata Šumarja, kar je dobra popotnica za ustvarjanje naše zgodbe o tem škratu.

Slika 15: Mnenje o tem, da bi jih po kulturno-turistični poti vodile starejše učenke – animatorke

Kar 82 % učencem se zdi ideja, da bi jih po kulturno-turistični poti vodile starejše učenke kot animatorke odlična, 18 % dobra, manj dobra ali slaba se ne zdi nobenemu učencu.

Slika 16: Udeležba na dogodku

Kar 78 % vprašanih bi se udeležilo našega enodnevnega dogodka. Naš turistični program ima veliko podporo, zato smo ga pričele z veseljem pripravljati. Tudi za izraz kulturna dediščina je že slišalo 76 % vprašanih.

Tabela 1: Všečnost ponujenih dejavnosti na kulturno-turistični poti

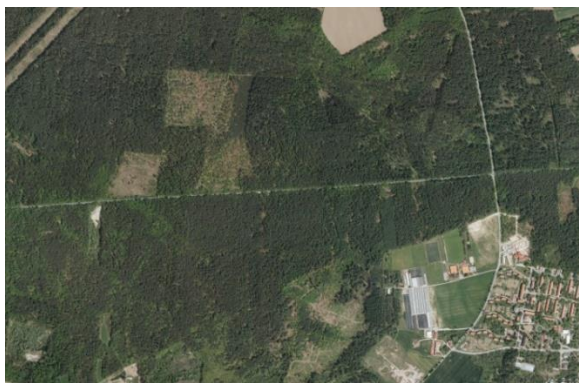
Dejavnost	Odstotek anketiranih, ki jim je všeč dejavnost
Iskanje stopinj škrata Šumarja	82 %
Reševanje križank na poti	86 %
Izdelovanje replik barak	84 %
Branje pisem in razglednic iz časa prve svetovne vojne	90 %
Ustvarjanje izdelkov iz alu in naravnega materiala	92 %
Iskanje grofovih stvari	96 %
Rajanje s škratom Šumarjem	82 %

Kot je razvidno iz Tabele 1, ima večina dejavnosti podporo pri anketiranih, zato jih je bilo smiselno vključiti v program.

4. PREDSTAVITEV PROGRAMA PO POTEH ŠKRATA ŠUMARJA

4.1 Izhodišče zgodbe

Da bi lahko pripravili kulturno-turistično doživetje našega kraja, smo morali najprej podrobneje spoznati zgodovino kraja Kidričevo in njegove znamenitosti in posebnosti. Zgodbo o škratu z imenom Šumar smo povzele iz okolja, kajti naselje Kidričevo je znano po gozdovih, ki ga obdajajo. Poiskali smo tudi novejša vire iz časopisov, ki govorijo o tem, da Kidričane nazivajo »Šumarji«, predvsem na področju športa. Primeri: *Šumarji z devetimi do točke* (Aluminij, 2017), *Šumarji se ne dajo*, *Šumarji znižali vrednost delnic* (Ekipa, 2016).

Slika17: Razprostrani gozdovi ob naselju Kidričevo
Vir: Geopedia, 2017

Po zgodbi iz podjetja Talum se je prvi škrat Šumar rodil v Talumu, po pomoti ga je izdelal livni stroj, ki mu je ustvaril dušo in srce. Šumarji se skrivajo v naravi, v rokah nosijo lesene palice z aluminijasto konico in izvajajo alupunturo – povezovanje z Zemljo, s čimer skrbijo za neprekinjen naravni tok življenja (Lahkotni svet, 2015).

Zgodbi o škratu Šumarju iz podjetja Talum smo raziskovalke zastavile širše ter vključile pomen podjetja Talum tudi kot mesta arhitekturne in industrijske dediščine.

4.2 Predstavitev programa

Naš turistični program smo poimenovala Po poteh škrata Šumarja. Na zastavljeni poti bodo otroci iskali škrata Šumarja, ki je že pred časom pustil sledi na drevesih ter istočasno spoznavali kulturno dediščino in znamenitosti naselja Kidričevo.

V zanimivih križankah, zgodbah, ustvarjalnih delavnicah in poučnih nalogah, ki jih bodo čakale na različnih postajah, bodo prejeli izzive od škrata Šumarja. Po končani ali uspešno opravljeni nalogi bodo dobili namig za iskanje novih stopinj škrata. Pot jih bo na koncu vodila do njega.

Nahajal se bo na zadnji postaji kulturno-turistične poti. Pri nekaterih postajah bodo otroci prejeli tudi sličice, ki si jih bodo prilepili na list in kasneje se bodo lahko z njihovo pomočjo spominjali zanimivosti našega kraja. Poimenovala smo ga karton Škrata Šumarja.

Na kulturno-turistični poti, ki smo jo na novo pripravili, so navodila za pot zapisana v pismih, ki jih je pripravil škrat Šumar oz. me raziskovalke.

Po prebranem pismu in zastavljeni nalogi animatorke povedo še nekaj dodatnih značilnosti o postaji, kjer se nahajajo in kakšen pomen ima za kraj (rubrika pomen v vsaki tabeli).

Slika 18: Le kam se je skrila škrat Šumar
Foto: K. Murko, 2017.

4.3 Organizacija programa

- Naš turistični program je namenjen otrokom starim od 8 do 10 let;
- potekal bo po naselju Kidričevo;
- program bomo izvedli v začetku meseca junija;
- zaželena je športna obutev udeležencev;
- za posamezno postajo in pripravo materiala so zadolžene posamezne animatorke oz. članice turističnega krožka Kidričevo;
- za gasilske mize in stole na lokacijah bo poskrbelo gasilsko društvo;
- za malico in kosilo bo poskrbelo podjetje Pan, in sicer je dogovorjeno, da ga pripeljejo na lokaciji: na mestu vojaških bolnišnic (postaja 3) in pri dvorcu Sternthal (postaja 6).

4.4 Časovnica

URA	DEJAVNOST
9.00	Pričetek
9.00-9.30	1. postaja: pri ostanku dimnika
9.30-10.00	2. postaja: pri bloku
10.00- 10.30	Malica v parku
10.30-11.30	3. postaja: delavnice v parku

11.30- 12.30	4. postaja: delavnica pri Ruski kapelici
12.30-13.30	5. postaja: delavnica pri Talumu
13.30- 14.00	Kosilo
14.00-15.00	6. postaja: delavnica in iskanje škrata Šumarja pri dvorcu Sternthal
15.00-17.00	Rajanje s škratom Šumarjem, zaključek dogodka

Slika 19: Kulturno-turistična pot Po poteh škrata Šumarja s številkami postaj (lastna obdelava podatkov)

4.5 Predstavitev po postajah

Pot se prične pred OŠ Kidričevo. Udeleženci še ne vidijo stopinj škrata. Animatorka Jana jim prebere zgodbo o škratu Šumarju (v nadaljevanju). Pozove otroke, da se jih odpravijo iskat in nato nedaleč zagledajo nenavadne stopinje ... Predstavi jim tudi, da bodo tekom kulturno-turistične poti prejeli sličice, ki si jih bodo lahko na koncu poti nalepili in ostal jim bo kot spomin na pot (Karton škrata Šumarja, Priloga 1).

Zgodba se priče tako:

Pred več kot 100 leti je bil v okolici dvorca Sternthal opazen škrat Šumar. Videlo naj bi ga kar nekaj poljskih delavcev, a nobeden ni bil dovolj pogumen, da bi ga ogovoril ...

Nekega dne pa se je pastir z ovcami odpravil na pašo v bližino gozda. Medtem ko je mirno pasel, je zagledal škrata Šumarja ... ta se mu presenetljivo ni skrnil, ampak se mu je začel približevati. Povedal mu je, da se bodo tukaj, v Kidričevem, dogajale velike spremembe. Iz zaselka z nekaj prebivalci se bo v naslednjih sto letih razvilo industrijsko naselje. Povedal je tudi, da se bo v lesenih barakah zdravilo zelo veliko število vojakov, zgradila se bo tovarna, naselje blokov, osnovna šola, kraj bo dobil pomemben nogometni klub ... Ko mu je to zaupal, je pobegnil in od takrat ga ni videl nihče več ...

Škrat Šumar se je skrnil ... Pred dnevi pa je nekdo opazil stopinje po Kidričevem ... pravijo, da so nenavadne, da so škratove ... Ali vodijo do njega? ... Jih že kje vidite otroci?

Tabela 2: Postaja 1

POSTAJA 1	OPIS DEJAVNOSTI
PRI OSTANKU DIMNIKA TOVARNE TALUM	Eden izmed udeležence odpre pismo Škrata Šumarja in prebere izziv. <i>Prikazana je križanka (v prilogi).</i>
IZZIV OZ. DEJAVNOST	Križanka
NAVODILO	Otroci, ali mislite, da so to stopinje škrata Šumarja? Kakšno nalogo nam je pripravil, da bi ga lahko poiskali? Ko rešijo križanko (na podlagi zapisa na tabli), lahko iz pisma vzamejo namig, kje naj iščejo škrata Šumarja.
PRIPOMOČKI	Svinčnik
ANIMATORKI	Jana, Neja
POMEN	Arhitekturna dediščina, pomen dimnika za kraj
TRAJANJE	9.00–9.30
NOV NAMIG	<i>Pojdite do konca ulice in v križišču zavijte na levo. Iščite me še naprej ...</i>

Slika 20: Preizkusile smo se v reševanju križanke
Foto: K. Murko

Tabela 3: Postaja 2

POSTAJA 2	OPIS DEJAVNOSTI
<i>PRED BLOKOVSKIM NASELJEM</i>	<p><i>V PISMU: Naselje Kidričevo je zelo pomembno z vidika kulturne dediščine, saj je zaščiteno. Prebivalci so si nekoč zelo prizadevali, da bi bilo urejeno s cveticami, zato so nekoč prirejali cvetlična tekmovanja.</i></p> <p><i>Na list papirja nariši čim več cvetic in jih poimenuj. Lahko so zunanje rože, sobne rože.</i></p>
PRIPOMOČKI	Svinčnik, barvice
ANIMATORKI	Nela, Sara
TRAJANJE	9.30–10.00
NALEPKA	Zmagovalec, ki je narisal največ rož, prejme nalepko bloka in lahko prebere namig za nadaljnjo pot.
POMEN	Zaščiteno naselje, gradnja blokov; kulturna dediščina in varovanje
NOV NAMIG	<i>Samo naravnost in prva ulica levo. Zagledal boš park. Ampak ne vem, če me boš že našel ...</i>

Slika 21: Pred naseljem blokov
Foto: K. Murko

Tabela 4: Postaja 3

POSTAJA 3	OPIS DEJAVNOSTI
VOJAŠKE BOLNIŠNICE	<i>V PISMU: Nekoč je se na območju današnjega Kidričevega zdravilo zelo veliko vojakov. Izdelajte barake, v kakršnih so se zdravili vojaki. Poglejte si fotografije in jih izdelajte iz das mase.</i>
DEJAVNOST	IZDELAVA REPLIKE BARAK
PRIPOMOČKI	gasilske mize, stoli, das masa
ANIMATORKI	Nia, Sanja
POMEN	Nesnovna kulturna dediščina
TRAJANJE	10.30–11.30
NOV NAMIG	<i>Pot nadaljaj do glavne ceste ter nato do kapelice.</i>

Tabela 5: Postaja 4

POSTAJA 4	OPIS DEJAVNOSTI
PRI RUSKI KAPELICI IN POKOPALIŠČU	<i>V PISMU: Preberite pisma vojakov, ki so se zdravili v tukajšnjih bolnišnicah in zapišite vaše občutke ...</i>
PRIPOMOČKI	Gasilske mize, stoli, pisma vojakov, svinčnik, papir, vata, palčke, listi

ANIMATORKI	Sara, Teja, Zgodovinsko društvo Kidričevo (g. Radovan Pulko prinese pisma)
TRAJANJE	11.30–12.30
POMEN	Arhitekturna dediščina, industrijska dediščina
NOV NAMIG	<i>Pojdi do glavne ceste in pot nadaljuj do Tovarne, ki jo opaziš v bližini.</i>

Tabela 6: Postaja 5

POSTAJA 5	OPIS DEJAVNOSTI
KULTURNA DEDIŠČINA – PODJETJE TALUM	<i>V PISMU: Pomembno vlogo v kraju ima podjetje Talum, zaradi katerega se je razvilo naše naselje Kidričevo. Oglejte si upravno stavbo podjetja. Nato pripravite izdelke po vaši domišljiji iz alu in naravnega materiala ...</i>
PRIPOMOČKI	Mize, stoli, alu folija, listje, lubje, storži ...
ANIMATORKI	Sanja, Anja
TRAJANJE	12.30–13.30
POMEN	Arhitekturna dediščina, industrijska dediščina, ogled najstarejšega dela podjetja Talum
NOV NAMIG	<i>Odpravi se nazaj v smeri pokopališča, v križišču zavij levo. Zagledal boš veliki dvorec.</i>

Tabela 7: Postaja 6

POSTAJA 6	OPIS DEJAVNOSTI
PRI DVORCU STERNTHAL	<i>V PISMU: Leta 1830 je grof Schondorf zgradil dvorec Sternthal. Tja se je odselil s svojo družino. Nekdo pa mu je skril njegove reči okoli dvorca in na dvorcu. Poišči stvari, ki jih je uporabljal grof in morda boš našel še koga ...</i>
DEJAVNOST	Med iskanjem grofovih reči se otrokom iz dvorca prikaže škrat Šumar. Predstavi se jim in pove, kaj vse je že doživel ... sledi rajanje ob glasbi na dvorišču dvorca Sternthal. Po želji pripravijo še ovce iz vate in palčk.
PRIPOMOČKI	Mize, stare žlice, orodje, oblačila, glasba, vata, palčke, glasba
ANIMATORKI	Članice turističnega krožka: Jana, Nia, Neja, Sanja, Sara, Teja, Kaja, Nela

POMEN	Nepremična kulturna dediščina
TRAJANJE	15.00–17.00

Slika 22: Ob dvorcu Sternthal, kjer se nam bo pridružil škrat Šumar (K. Murko, 2017)

4.6 Promocija in trženje

Kulturno-turistično pot bomo promovirale na naši osnovni šoli in podružnični šoli Lovrenc na Dravskem polju ter med prijatelji. Letake bomo odnašale tudi na sosednje osnovne šole ravnateljem, ki jih bodo lahko ponudili mentorjem turističnih krožkov in drugim zainteresiranim učiteljem.

Promocijo bomo izvajale tudi na raznih občinskih prireditvah, kjer bomo delili zloženke. Oglas za Pot škrata Šumarja bomo objavile tudi v šolskem glasilu ter v občinskem časopisu Ravno polje. Povečan letak bomo izobesile na turistične table po občini.

Oglaševanje bo potekalo tudi s pomočjo elektronske pošte, ki se bo poslala na bližnje osnovne šole. Pripravili bomo reklamni videospot, ki si ga bo štirinajst dni pred taborom možno ogledati na lokalni televiziji Ravno polje. Vabila bomo pošiljale preko socialnih omrežij. Za potrebe promocije smo v programu Publisher izdelali zloženko, v kateri so predstavljene osnovne informacije o izvedbi programa.

Stroški oglaševanja bodo minimalni, nastali pa bodo pri tisku letakov, zloženk in plakatov v okviru OŠ Kidričevo in s finančno pomočjo Zgodovinskega društva Kidričevo. Priprava turističnega programa, organizacija in vodenje programa, priprava propagandnega gradiva, izdelava kolaža škrata Šumarja, predstavitev na turistični tržnici je naša zadolžitev.

4.7 Finančni načrt

Finančni stroški, ki nastajajo pri programu, so minimalni. V ceno bosta vključena malica in kosilo. Animatorke, ki bomo vodile program, ga bomo izvajale brezplačno.

Material za ustvarjanje: 1 Eur; Malica: 2,5 Eur Kosilo: 5 Eur

Skupaj: 8,5 EU na udeleženca

5. ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi smo želele pripraviti program, po katerem bi lahko po našem naselju Kidričevo vodile mlajše otroke in jih na ta način spoznavale s kulturno dediščino našega kraja.

Še pred pisanjem programa smo preverile, če pri mlajših učencih obstaja zanimanje za program. Potrdile smo vse tri hipoteze, saj večina anketiranih učencev želi spoznati preteklost kraja Kidričevo, njegove pomembne stavbe in spomenike. Večina bi se jih tudi udeležila enodnevnega dogodka in tudi ponujene dejavnosti bi se jim zdele zanimive.

Da pa bi lahko pripravile program, smo morale najprej same veliko spoznati o kraju. Čeprav gre za naselje mlajšega nastanka, je imelo zanimivo preteklost. Ugotovile smo, da ga je zaznamovala predvsem gradnja Tovarne glinice in aluminija, ki je botrovala nastanku naselja. Ugotovile smo tudi, da se celotno naselje *Kidričevo* nahaja znotraj kulturno *zaščitenega* območja.

Naše naselje Kidričevo se turistično prebuja. Kulturno-turistična pot, ki je bila odprta leta 2014, se deloma nahaja na naši poti. Ker letos obeležujemo stoto obletnico njenega konca, smo tudi nekatera sporočila umestile v program preko pisem in razglednic. Z našim programom dajemo možnost, da se tudi večje število otrok iz drugih šol sprehodi po našem kraju, kar pa bo zagotovo prebudilo večje zanimanje za kraj tudi pri odraslih turistih. Program ni tržno naravnan, vendar ga bomo opravljale z veliko veselja.

6. VIRI IN LITERATURA

- Arhitekt, 2017. Dostopno na: <http://www.delo.si/druzba/kult/arhitekt-v-sluzbi-ljudi.html> (6.12.2017)
- Blaic. Turizem in kulturna dediščina, 2016. Dostopno na: http://www.lokalno.si/2016/02/28/150694/aktualno/DL_Turizem_in_kulturna_dediscina__Naredili_pionirski_korak_in_zastali/?cookieu=ok (4.1.2018)
- Gačnik, 2013. Dostopno na: http://www.razvoj.si/UserFiles/File/dr_%20Ale%C5%A1%20Ga%C4%8Dnik%20-%20Srce%20Slovenije%20-%2028_1_2013.pdf
- Halb, 2013. Dostopno na: http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska_dela_1/pdfs/mb11_half-maja.pdf (11.11.2017)
- Evropsko leto kulturne dediščine, 2018. Dostopno na: https://europa.eu/cultural-heritage/about_sl (15.11.2017)
- Kamra, 2014. Dostopno na: <http://www.kamra.si/Default.aspx?module=5&id=1511> (10.10.2014)
- Kolar, N. (2007) »Oj, fanti, kaj pa zdaj?« : vojaška taborišča in rezervne bolnišnice v Strnišču med letoma 1915 in 1918. Ptuj, Pokrajinski muzej.
- Kolar, N. (2010). Prispevki k zgodovini Kidričevega v luči prve svetovne vojne. V: Zbornik občine Kidričevo. Kidričevo, občina Kidričevo.
- (Lahkotni svet, 2015).Dostopno na: <https://www.pressreader.com/slovenia/vecer/20150529/282200829520518>
- Mavrič, I. (2003). Zgodovina Kidričevega. V: Kidričevo: zbornik referatov s posvetovanja Umetnostnozgodovinskega društva. Ljubljana, Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo; Kidričevo, Talum.
- Pravilnik o taborjenju. Dostopno na: http://www.pzs.si/javno/dokumenti/mk%20pzs/ZTS-Pravilnik_o_taborjenjih.pdf (6.11.2014)
- RDK 2017, Register nepremične kulturne dediščine
- Rojic, V. (1984 : Iz zgodovine Strnišča in Kidričevega. V : Časopis za zgodovino in narodopisje, letn. 55, št. 1, 1984, str. 57-121.
- Slovenska arhitektura. Dostopno na: <http://www.odprtehiseslovenije.org/objekt/prenova-upravne-stavbe-talum/>
- Strategija 2012. Dostopno na: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/turizem/Turizem-strategije_politike/Strategija_turizem_sprejeto_7.6.2012.pdf
- Šumarji z devetimi do točke. Dostopno na: <https://www.nogomania.com/Slovenski-Nogomet/Ekipa/Aluminij/Novica/Sumarji-z-devetimi-do-tocke.aspx>
- Šumarji znižali vrednost delnic. Dostopno na: <http://parkl.si/?p=4467>
- http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vs/Gradiva_ESS/Impletum/IMPLETUM_151GOSTINSTVO_Turisticna_Grafenauer.pdf (Turistična geografija in kulturna dediščina)
- Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2015. Dostopno na: https://www.program-podezelja.si/.../VKLJUČEVANJE_KULTURNE_DEDIŠČINE_V...

- *Zbornik Občine Kidričevo. Dostopno na:*
[https://sterntal.wordpress.com/2012/06/15/zbornik-obcine-kidricevo/\(10.11.2017\)](https://sterntal.wordpress.com/2012/06/15/zbornik-obcine-kidricevo/(10.11.2017))
 - *Zgodovinsko društvo Kidričevo. Dostopno na:*
<https://zgodovinsko.files.wordpress.com/2017/05/boris-bavdek0008.jpg?w=748>
-
- *Avtorice slik na Kartonu škrata Šumarja :* Jana Aubelj 8.a , Neja Kupčič, Teja Palčar 8.b, Nela Nahberger 8.a, Anja Klanjšek, Sara Pišek 8.a, Sanja Krajnc 8.a, Kaja Muršec, 8.a, Nia Krajnc 8.b

7. PRILOGE

Priloga 1

REŠI UGANKO IN DOBIL BOŠ
ZNAMENITOST NAŠEGA KRAJA,
PO KATERI SMO BILI V PRETEKLOSTI ZELO VIDNI ☺

1. Priimek revolucionarja in gospodarstvenika, po katerem je poimenovan naš kraj.
2. Kdo je med 2. svetovno vojno pričel graditi dimnik?
3. Tovarna aluminija v našem kraju, v kateri je stal dimnik.
4. Glavna surovina za izdelavo aluminija.
5. Prostor ali stavba, kjer je nameščen parni kotel.
6. Material, iz katerega je bil sezidan dimnik.

K	I	D ¹	R	I	Č				
N	E	M	C	I ²					
T	A	L	U	M ³					
G	L	I	N ⁴	I	C	A			
K	O	T	L	O	V	N	I ⁵	C	A
O	P	E	K ⁶	A					

GESLO

¹	²	³	⁴	⁵	⁶
D	I	M	N	I	K

Priloga 2: Karton škrate Šumarja

Priloga 3

Anketni vprašalnik

Dragi učenci, mlade raziskovalke OŠ Kidričevo prosimo, da izpolnite anketni vprašalnik in nam s tem pomagate pri izdelavi raziskovalne naloge. Hvala že vnaprej.

1. Ali poznaš kakšno stavbo ali spomenik v Kidričevem, ki je bil v preteklosti pomemben za kraj ?

a) ne b) da Če da, zapiši kaj poznaš: _____

2. Ali bi želel bolje spoznati preteklost kraja Kidričevo , njegove pomembne zgradbe in spomenike?

a) da b) ne

3. Ali poznaš kakšen dogodek ali prireditev, kjer bi lahko otroci izvedeli več o tem, kaj se je nekoč dogajalo v Kidričevem?

a) da b) ne

4. Si že slišal za škrata Šumarja?

a) da b) ne

5. Bi ga želel spoznati na enodnevnem dogodku z imenom Po poti škrata Šumarja ?

a) da b) ne

6. Kakšna se ti zdi ideja, da bi te Po poti škrata Šumarja vodile starejše učenke - animatorke?

a) odlična b) dobra c) manj dobra d) slaba

7. Ali bi se udeležil takega dogodka?

a) da b) ne

8. Katerih dejavnosti bi ti bile všeč na enodnevnem dogodku? Obkroži tiste dejavnosti, ki bi se jih udeležil.

- a) iskanje stopinj škrata Šumarja
- b) reševanje križank in ugank na poti
- c) izdelovanje replik barak
- d) branje pisem in razglednic iz časa prve svetovne vojne
- e) izdelovanje barak iz das mase
- f) ustvarjanje izdelkov iz alu in naravnega materiala
- g) iskanje grofovih stvari
- i) rajanje s škratom Šumarjem

9. Ali si že slišal/a za izraz kulturna dediščina?

a) da b) ne

Priloga 4: Letak za promocijo

PODMLADKARJI OŠ KIDRIČEVO
VABIMO NA
KULTURNO-TURISTIČNO POT

PO POTEH ŠKRATA ŠUMARJA

KDAJ: JUNIJ 2018
KJE: PONASELJU KIDRIČEVO
KDO: OTROCI OD 8-10 LETA STAROSTI
KAJ BOMO POČELI: ISKALI ŠKRATA ŠUMARJA ...
IN SPOZNAVALI KULTURO IN ZGODOVINO KRAJA

PRIDI IN SPOZNAJ
ŠKRATA ŠUMARJA!

Priloga 5: Vsebina pisem in razglednic

Češka

Spoštovana gospa Jenička Mladkova v dvorcu št. 1, Škvorec pri Pragi

Moja ljubljena žena, sprejmi pozdrave in poljub tudi moji Marjetki. Danes sem prejel tri pisma, od tebe, od Tončka in od Marjetke. Vsem se vam iskreno zahvaljujem, vsa so me razveselila. Ali bi me sploh še poznala? Poljube ata

Madžarska

Pismo je bilo poslano Mariski v Budimpesto.

Draga Mariška! Srečno smo prišli, doslej je še dobro. Pravljična je ta pokrajina. Piši mi, ker čakam. Bom še več pisal v pismu. Pošljem ti mojo poljubo ter pozdrav.

Nemška

Januarja 1917 je Hanne Blum pisala gospe Blüttenmüller v Spodnjo Avstrijo

Prisrčni pozdrav iz nam neznanega, ampak zelo lepega področja.

Pismo kuratu

Janko Lobe, kurat v bolnici Mladá Boleslav v Sternthalu, piše dr. Ivanu Zajcu v Ljubljano

Dragi Ivan!

Najprvo prisrčna hvala za pozdrave! Gre nam po navadi, le za kegljanje ni več tolikega zanimanja, morda tudi zato, ker so že hladni večeri. Zadnje čase so bile majhne porcije, vse je že godrnjalo. Zato pa nas je kuhar presenetil v nedeljo. Dobil je vsak gospod polovico pohanega piščeta in velik kos punč torte. Druge sterntalske novosti: Ti pravočasno poročam. Prisrčne pozdrave. Tebi, milostljivi iz Sterntala. Tvoj Janko Lobe.

Pismo vojaka

Julija 1917 je Anton Wuser, ki je bil v rezervni bolnišnici Kuttendorf v baraki 29, pisal svojemu očetu Ignacu Wuserju v Röttmannsdorf na avstrijsko koroško.

Dragi zvesti oče! Dragi oče, upravičeno ste bili v skrbeh zaradi moje odsotnosti, ker se vam v dolgem letu nisem mogel javiti, ne po lastni krivdi. Bil sem v poljski bolnišnici Rafenburg. Sedaj sem v Sternthalu. Kako dolgo bom tu ostal, je odvisno od mojega zdravja. Nimam apetita. Dragi oče, trudim se premagati bolezen s pomočjo našega ljubega boga. Pogrešam vas. Ostanite zdravi in pišite kaj. Prejmite pozdrave od vašega dragega sina Antona